

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรมนุษย์นับว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เป็นอย่างยิ่ง หากประเทศใดมีทรัพยากรในด้านอื่น ๆ อย่างเพียงพอ แต่ขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ประเทศย่อมจะพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าไปได้ยาก ในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ควรจะเริ่มตั้งแต่ทารกที่อยู่ในครรภ์มารดาเลยทีเดียว เมื่อทารกเจริญเติบโตเข้าสู่วัยเด็ก ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ใหญ่ทุกคนควรจะดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพราะระยะเวลาในช่วงนี้เด็กจะมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกายที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทางด้านสติปัญญาที่เด็กเริ่มจะมีความคิดสร้างสรรค์และมีจินตนาการเป็นของตนเอง ทางด้านอารมณ์และบุคลิกภาพ และทางด้านสังคมที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนอกเหนือจากครอบครัวของเด็กเอง

ในสมัยก่อน สถาบันที่มีอิทธิพลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กคือ สถาบันครอบครัว แต่เมื่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป สถาบันครอบครัวเริ่มลดบทบาทลง โรงเรียนได้เข้ามาทำหน้าที่ในการให้การศึกษาระดับประถมศึกษาและอบรมเลี้ยงดูเด็กแทนสถาบันครอบครัว นอกจากนี้สภาพสังคมในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมือง ยังเปิดโอกาสให้สถาบันสื่อมวลชนเข้ามามีอิทธิพลต่อเด็กเป็นอันมาก บทบาทที่เห็นได้ชัดเจนของสื่อมวลชนคือบทบาทในการปลูกฝังค่านิยม ความคิด ทักษะคติ ตลอดจนคุณธรรมของเด็ก ทำให้เด็กสามารถเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีต่อไปในอนาคต นอกจากนี้สื่อมวลชนจะมีอิทธิพลต่อเด็กในการช่วยส่งเสริมความรู้ให้มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ มีความทันสมัย (Modernization) และช่วยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมแล้ว สื่อมวลชนยังเสริมสร้างให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ทำให้เด็กสามารถคิดและค้นพบความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ของสิ่งต่าง ๆ เกิดความสำเร็จในการคิดแก้ปัญหาตลอดจนการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ขึ้น (บำรุง สุขพรรณ, 2524) สำหรับเด็กนั้น ความคิด

สร้างสรรค์มีวิชาชีพที่เกิเกิดขึ้นทันทีทันใด แต่เป็นสิ่งที่ค่อยเป็นค่อยไปโดยอาศัยประสบการณ์จากสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเป็นเครื่องช่วยให้เด็กบังเกิดความคิดสร้างสรรค์ทีละน้อย

ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลายโทรทัศน์นับว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญมาก โทรทัศน์ได้เปรียบสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ เพราะโทรทัศน์ได้รวมคุณสมบัติของวิทยุ ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์เข้าไว้ด้วยกัน ผู้ชมโทรทัศน์สามารถได้ยินเสียงเช่นเดียวกับการฟังวิทยุ ได้เห็นภาพเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องเหมือนกับภาพยนตร์ และได้เห็นตัวหนังสือเช่นเดียวกับการอ่านหนังสือพิมพ์ ด้วยคุณสมบัติพิเศษของโทรทัศน์นี้เอง จึงทำให้ในปัจจุบันนี้โทรทัศน์ได้กลายเป็นความจำเป็นของชีวิตยุคใหม่ไปได้อย่างแนบสนิท จากสถิติที่สำนักงานสถิติแห่งชาติเคยทำการสำรวจครั้งหลังสุดเมื่อปี พ.ศ. 2533 ถึงจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ในครอบครัวแต่ละครอบครัวพบว่า ครอบครัวของคนกรุงเทพฯ มีโทรทัศน์ดูกันทั้งสิ้น 5,585,065 หลังคาเรือน และบางหลังคาเรือนมีโทรทัศน์มากกว่า 1 เครื่อง ทำให้คนกรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2533 มีโทรทัศน์ดูกันทั้งสิ้น 5,928,486 เครื่อง นี่เป็นสถิติเฉพาะกรุงเทพมหานครเท่านั้น ก็ยังทำให้เรามองเห็นได้ว่าโทรทัศน์มีความสัมพันธ์แนบสนิทกับคนในยุคปัจจุบันมากเพียงใด

จากการสำรวจของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก และนิตยสารแวงการ์ ได้ทำการวิจัยศึกษาเด็กตั้งแต่อายุ 6 ขวบ ถึง 12 ขวบ พบว่ากิจกรรมที่เด็กชอบมากที่สุดคือ ดูโทรทัศน์ คิดเป็น 25.3% ของกิจกรรมทั้งหมด (สถาบันวิจัยสังคม, 2525) และจากผลการวิจัยเรื่อง "อิทธิพลของโทรทัศน์ต่อเด็กไทย" พบว่า การดูโทรทัศน์เป็นสิ่งที่เด็กทำมากที่สุดเมื่อมีเวลาว่าง และส่วนใหญ่จะติดโทรทัศน์อย่างมาก รู้สึกเหงา และไม่มีความสุขถ้าขาดโทรทัศน์ และจะไปหาดูจากที่อื่นมากกว่าที่จะหันไปทำกิจกรรมประเภทอื่นแทน (บำรุงสุข สีหอำไพ และคณะ, 2518) หรือถ้าแบ่งออกมาเป็นระดับอายุ ก็จะได้เห็นว่า เริ่มตั้งแต่เด็กอายุประมาณ 1 ขวบครึ่ง เด็กจะเริ่มรู้จักดูโทรทัศน์ มาจนกระทั่งสูงสุดถึง 4 ขวบครึ่ง ก็จะเริ่มดูโทรทัศน์ลดลงเนื่องจากว่าเด็กเริ่มไปเข้าโรงเรียน จะมีกิจกรรมอื่น ๆ เข้ามาแทรก แต่พอเข้าโรงเรียนได้สักประมาณ 1 ปี ก็จะมีแนวโน้มในการดูเพิ่มมากขึ้นอีก และจะดูโทรทัศน์เพิ่มมากขึ้นจนกระทั่งถึงอายุ 12 ปี ก่อนที่จะย่างเข้าสู่ระยะวัยรุ่น (นันทวัน สุชาติ, 2530) ฉะนั้นเราจะพบเห็นได้เสมอว่าเด็กไทยทุกวันนี้ใช้เวลาดูโทรทัศน์มากกว่าใช้เวลาอยู่กับกลัซิจิตพ่อแม่ เป็นผลให้อุปนิสัยใจคอและความประพฤติบางอย่างของเด็กได้รับแรงกระตุ้นจากโทรทัศน์มากกว่าพ่อแม่ อิทธิพลของโทรทัศน์มีผลต่อเด็กทั้งในทางให้คุณ และให้โทษ เด็กได้ประโยชน์จากการดูโทรทัศน์ในแง่ของการรับรู้ข่าวสาร มีการเฝ้าความสนใจเกิดขึ้นและมีการปรับปรุงรสนิยมให้ดีขึ้น

รวมทั้งยังได้มีประสบการณ์ด้านต่าง ๆ มากขึ้น ขณะเดียวกันโทรทัศน์ก็ทำให้เด็กสนใจการเรียน น้อยลง นอกจากนี้โทรทัศน์ยังเข้าไปมีอิทธิพลต่อสภาวะทางอารมณ์ของเด็กด้วย

Lowery และ Defleur (1988) ได้กล่าวว่า โทรทัศน์มีผลกระทบต่อเด็กใน 4 ด้าน คือ

1. ผลกระทบทางด้านร่างกาย (physical effect)

เป็นผลกระทบที่ไม่เด่นชัดนัก กล่าวคือโทรทัศน์มีผลต่อเด็กทางร่างกายโดยเฉพาะสายตา ก็ต่อเมื่อเด็กดูใกล้เกินไป หรือดูในที่แสงสว่างไม่เพียงพอ นอกจากนี้การที่เด็กนั่งดูโทรทัศน์นาน ๆ ทำให้เด็กขาดการเคลื่อนไหวร่างกายหรือไม่ได้ออกกำลังกาย

2. ผลกระทบทางอารมณ์ (emotional effect)

โดยทั่วไปเด็กจะชอบรายการที่ตื่นเต้น สนุกสนานและรายการที่มีลักษณะดังกล่าวนั้นจะมีผลต่ออารมณ์ของเด็ก โดยเฉพาะในวัยต้น หรือจะมีผลมากเมื่อเด็กดูคนเดียวโดยจะรับรู้ถึงความรุนแรง ความหวาดกลัว ซึ่งเด็กอาจคิดว่าเป็นความจริง ดังนั้นรายการโทรทัศน์จึงควรหลีกเลี่ยงเนื้อหาที่แสดงถึงความรุนแรง

3. ผลกระทบทางสติปัญญา (cognitive effect)

โทรทัศน์จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เพื่อที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี โดยเด็กนั้นต้องเลือกรายการที่เป็นประสบการณ์จริงจากโทรทัศน์ อย่างไรก็ตามโทรทัศน์จะมีผลกระทบในทางลบเมื่อเสนอสิ่งเร้าที่ขาดการทำให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์หรือขาดการกระทำที่เป็นจริง รายการโทรทัศน์จึงควรเสนอภาพฉายจากชีวิตจริงของผู้ใหญ่ เพื่อให้เกิดกระบวนการจัด กลางทางสังคม และเพื่อให้เด็กได้ปรับให้เข้ากับชีวิตของเขาในภายหลัง

4. ผลกระทบทางพฤติกรรม (behavioral effect)

โทรทัศน์มีผลต่อพฤติกรรมของเด็กโดยทางอ้อมคือ เด็กจะจำหรือเลียนแบบตามสิ่งที่โทรทัศน์เสนอ

นอกจากโทรทัศน์จะให้คุณในด้านการศึกษาให้ความรู้ความบันเทิงแก่เด็กแล้ว โทรทัศน์ยังเป็นสื่อที่สามารถให้โทษแก่เด็กได้มากที่สุด โดยเฉพาะเด็กที่รับชมรายการโทรทัศน์เพียงลำพัง ขาดการชี้แนะในสิ่งที่ถูกต้องที่ควรจากผู้ใหญ่ อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาในส่วนนี้คงไม่ใช่การสั่งห้ามเด็กไม่ให้เปิดรับชมรายการโทรทัศน์หรือการที่ผู้ใหญ่คอยติดตามชี้แนะทุกรายการที่เด็กรับชม เพราะ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากในสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน เป็นการแก้ไขที่ปลายเหตุ

ทางที่ถูกคือ ควรจะมีการสนับสนุนให้มีการผลิตหรือเลือกสรรรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เหมาะสมกับเด็ก ในการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมไปในแนวทางที่พึงประสงค์ เพื่อให้เด็กในวันนี้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่นำเสนออยู่ทุกวันนี้ บางรายการก็มีเนื้อหาเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของเด็ก แต่ก็มีหลายรายการที่ไม่ได้จัดทำขึ้นเพื่อที่จะทำให้เด็กเกิดความเข้าใจได้เลย เพราะเรื่องราวที่นำเสนอเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ใหญ่ หรือเป็นประสบการณ์ที่ผู้ใหญ่พบเห็นมากกว่าจะพบในวัยเด็ก หรือบางรายการผู้จัดทำไม่ได้ศึกษาพฤติกรรมและจิตวิทยาในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กมาก่อนเลย จะเห็นได้ชัดเมื่อเด็กกว่าตามบทที่ผู้ใหญ่เขียนในหน้าจอ ซึ่งล้วนแต่เป็นลักษณะท่าทางของผู้ใหญ่ และใช้สำนวนของผู้ใหญ่ไม่ใช่สำนวนเด็ก (จุมพล รอดคาคี, 2525) รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กจึงควรเป็นรายการที่มุ่งให้เด็กดูแล้วเข้าใจ สนุกสนาน ได้รับความรู้และประโยชน์จากการดูรายการนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ดังนั้นการจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กจึงควรมีเนื้อหาที่เป็นสาระและบันเทิง รวมไปถึงการคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กแต่ละวัยด้วย เพราะเด็กแต่ละวัยนั้นจะมีความสนใจ และความต้องการชมรายการโทรทัศน์แตกต่างกันไป

ในด้านความสนใจเนื้อหารายการโทรทัศน์ของเด็กนั้น จุมพล รอดคาคี ได้สำรวจและสรุปผลออกมาดังนี้ คือ (จุมพล รอดคาคี, 2525)

1. เด็กที่อยู่ในวัย 3 1/2 - 5 ขวบ จะชอบรายการที่มีเนื้อหาใกล้ เคียงกับสิ่งแวดล้อมที่เขาพบเห็นอยู่เป็นประจำ เนื้อเรื่องดำเนินไปอย่างง่าย ๆ ให้ดูน่าพิศมัยเห็นได้ชัด ไม่สลับซับซ้อน เด็กในวัยนี้ช่างฝัน สามารถเล่นคนเดียวได้ พอใจกับคำชม ไม่ชอบให้ใครติ
2. เด็กที่อยู่ในวัย 6-9 ขวบ จะชอบรายการที่เกี่ยวกับธรรมชาติมากขึ้น จะสงสัยในธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ เนื้อเรื่องก็ยังเป็นไปอย่างง่าย ๆ แต่อาจจะเพิ่มหรือสอดแทรกความเป็นมาของธรรมชาติได้มากยิ่งขึ้น เด็กในวัยนี้ชอบให้มีการแสดงออก ชอบการยกย่องให้กำลังใจ ชอบเรื่องอภินิหารและนิทานต่าง ๆ และการใช้กำลังต่อสู้กัน ไม่ชอบดูเรื่องยาวมาก ๆ
3. เด็กที่อยู่ในวัย 10-12 ขวบ จะชอบรายการที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากขึ้น เริ่มสนใจการเข้าสังคม ต้องการเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ในบางครั้ง เนื้อเรื่องควรมีเหตุผลมากขึ้น ชอบเรื่องราวผจญภัย ตื่นเต้น ลึกลับ การรักพวกพ้อง

ดังนั้นผู้ผลิตรายการต้องคำนึงถึงลักษณะต่าง ๆ ของเด็ก โดยศึกษาเกี่ยวกับเด็กให้
ถ่องแท้ ไม่ว่าจะเพียงแค่ผู้ผลิตรายการขึ้นมาโดยขาดความรับผิดชอบ นอกจากนั้นแล้วผู้ผลิตรายการ
โทรทัศน์สำหรับเด็กก็ต้องคำนึงถึงเนื้อหาข่าวสารที่จะสื่อสารไปยังเด็กซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายด้วย
เนื้อหาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กโดยทั่ว ๆ ไป ควรมีแนวทางกว้าง ๆ คือ

1. ควรทำให้เด็กรู้จักกับโลกภายนอก โดยการนำเด็กให้รู้จักสิ่งต่างๆ รอบตัวให้มาก
ขึ้น รวมถึงความรู้หรือสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่ยากสำหรับการเข้าใจของเด็ก
2. แนะนำให้เด็กรู้จักการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เด็กรู้จักการ
ปฏิบัติตนและวางตนได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ของสังคม เช่น การเรียนรู้มารยาท
ที่เป็นที่ยอมรับของสังคม การปฏิบัติตนด้านสุขอนามัย และการศึกษาเล่าเรียน
3. การฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น งานประดิษฐ์ งานฝีมือ เพื่อกระตุ้นเด็กให้ฝึกหัดทำ
สิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวัย และความสนใจ
4. การให้ความบันเทิง อาจเป็นรูปแบบการเล่าเรื่อง เล่านิทาน ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็ก
ชอบ และผู้จัดควรสอดแทรกคติสอนใจ ข้อคิดและคุณค่าบางอย่างแก่เด็ก (อรทัย ศรีสันติสุข,
2525)

กล่าวโดยสรุป เนื้อหาในรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก นอกจากจะสอดแทรกความรู้
ด้านพุทธิพิสัย คือความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตพิสัย คือความรู้สึกรู้สึก อารมณ์ ทศนคติ ตลอดจนด้าน
ทักษะพิสัยแล้ว รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรสอดแทรกความสมจริง คือให้ความสำคัญในการ
เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนแทรกกระบวนการจัดเวลาทางสังคม
(Socialization) เพื่อกล่อมเกลาเด็กให้เป็นไปในลักษณะตามที่สังคมคาดหวัง หรือต้องการ
(Schramm, Lyle and Parker, 1961 อ้างถึงใน สันทัศน์ ทองรินทร์, 2533)

จากที่กล่าวมาข้างต้นแล้วจะเห็นว่า เนื้อหาและรูปแบบของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก
เด็กนั้น ควรจะมีการผลิต และได้รับการเลือกสรรอย่างพิถีพิถัน เพราะโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพล
ต่อเด็กเป็นอย่างมาก ถ้ารายการโทรทัศน์นำเสนอเนื้อหาที่มีคุณประโยชน์ต่อพัฒนาการในด้าน
ต่าง ๆ ของเด็กแล้ว เด็กจะซึมซาบในสิ่งที่ดีเหล่านั้น เด็กก็จะมีแนวโน้มที่จะประพฤติปฏิบัติดี ใน
ทางตรงกันข้าม รายการโทรทัศน์นำเสนอรายการที่สื่อไปในทางที่เป็นโทษแก่เด็ก ก็ย่อมจะทำ
ให้เด็กคล้อยตามไปในทางที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้เพราะเด็กยังไม่มีวิจารณญาณมากพอที่จะ
แยกแยะว่าสิ่งใดดีสิ่งใดเลวได้ด้วยตนเอง มีอยู่บ่อยครั้งที่ปรากฏทางสื่อมวลชนว่าเด็กได้รับบาดเจ็บ

เจ็บ หรือเสียชีวิตเพราะเลียนแบบตัวละครในรายการโทรทัศน์ โดยเฉพาะตัวละครที่เด็กชื่นชอบ ดังนั้นผู้รับผิดชอบในการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กในฐานะเป็นสื่อมวลชนที่ใกล้ชิดกับเด็ก จึงควรตระหนักถึงผลที่จะเกิดจากการรับชมรายการโทรทัศน์ของเด็ก โดยมีการกำนกรองอย่างรอบคอบก่อนที่จะนำเสนอออกอากาศ ควรจะมีการเลือกสรรแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาเด็กไทยซึ่งจะเป็นอนาคตของชาติต่อไป

จากความสำคัญดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเนื้อหาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรที่จะวิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กว่ามีรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการอย่างไร และเนื้อหาที่นำเสนอ นั้นเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และบุคลิกภาพและสังคมอย่างไรบ้าง ตลอดจนหาข้อสรุปด้วยว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศทุกวันนี้ ได้นำเสนอเนื้อหาเน้นหนักไปยังพัฒนาการของเด็กในด้านใด ทั้งนี้เพื่อจะได้นำผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้เสนอเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก
2. เพื่อศึกษาว่าเนื้อหาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่นำเสนอ นั้นเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กอย่างไรบ้าง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะเนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์เป็นหลัก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สถานีโทรทัศน์ที่เลือกเป็นตัวแทนของการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ สถานีโทรทัศน์แม่ข่ายที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร และมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเหมือนกัน คือมีการดำเนินงานในเชิงพาณิชย์ ซึ่งได้แก่ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 และสถานีโทรทัศน์ ช่อง 9 อสมท.

2. รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เลือกเป็นตัวแทนของการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ผลิตโดยคนไทย โดยศึกษาเฉพาะรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศเวลา 16.00 น. ถึง 19.30 น. ซึ่งเป็นรายการที่ออกอากาศในช่วงเวลาเดียวกัน เหตุผลที่เลือกรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศในช่วงเวลานี้ก็เพราะตามประกาศของคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) ได้กำหนดสัดส่วนที่เหมาะสมในการจัดเวลาและเนื้อหาของสื่อมวลชนในการให้บริการความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก และความรู้ความบันเทิงแก่เด็ก ตั้งแต่ 1 มกราคม พ.ศ.2525 ปรากฏว่าหลักเกณฑ์ในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ กบว. ระบุไว้คือ

กำหนดให้เวลา 18.00-18.30 น. เป็นเวลาของรายการสำหรับเด็ก

และเวลา 16.00-18.00 น. เป็นเวลาของรายการที่มีคุณประโยชน์แก่เด็ก

ต่อมาในปี พ.ศ.2532 จึงมีการยื่นขอบข่ายดังกล่าวอีกครั้ง และกำหนดให้เวลา

18.30-19.30 น. ที่เคยเป็นช่วงประหยัคไฟ เป็นเวลาของรายการสำหรับเด็ก

ฉะนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้เลือกรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออก

อากาศเวลา 16.00 น. ถึง 19.30 น. เป็นประชากรในการวิจัย

3. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กซึ่งเป็นประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ ระหว่างวันที่ 1-30 พฤศจิกายน 2535 รวมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่นำมาวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมด 8 รายการ รวมจำนวนตอนที่ออกอากาศทั้งสิ้น 42 ตอน ได้แก่

1. รายการจิวแจ้วเจาะโลก ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3
2. รายการผิงน้อยปี 15 ชั่วโมง ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 5
3. รายการดรูธรรม ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 5
4. รายการกล้าคิดกล้าทำ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 5
5. รายการเล็กพริกขี้หนู ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7
6. รายการหนูหาได้ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7
7. รายการบัณฑิตน้อย ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9
8. รายการโลกของเด็ก ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9

นิยามศัพท์

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก หมายถึง รายการโทรทัศน์ประเภทใดก็ตามที่ผลิตโดยคนไทย และผู้จัดรายการมุ่งผลิตรายการเพื่อให้เด็กดูโดยเฉพาะ โดยให้มีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับความสนใจของเด็ก หรือผู้จัดรายการอาจเสนอเนื้อหาสาระที่ตนต้องการเสนอให้แก่เด็กลงไปด้วย ซึ่งอาจจะเป็นเนื้อหาสาระที่ให้ความรู้ ให้ความสนุกสนาน หรืออาจมีการปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมในด้านต่าง ๆ แก่เด็กด้วย ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เด็กติดตามดูรายการนั้นต่อไป

รูปแบบของรายการ (Format) หมายถึง ลักษณะและประเภทของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่มีการวางรูปแบบรายการไว้ตายตัว สำหรับรายการหนึ่งรายการทุกครั้งที่ย่อออกอากาศจะต้องมีลักษณะเช่นนี้ทุกครั้งไป

วิธีการนำเสนอ (Presentation Technique) หมายถึง กระบวนการที่จะนำเสนอเนื้อหา เรื่องราวต่าง ๆ ไปสู่เด็กได้อย่างมีศิลปะ เป็นลักษณะเฉพาะที่แต่ละรายการแตกต่างกัน เช่น เทคนิควิธีดำเนินรายการ สีสภาพการพูด ถ้อยคำภาษาที่ใช้ ขั้นตอนของการเรียบเรียงเนื้อหาที่นำเสนอ ดนตรี เพลง และเสียงประกอบ โดยวิธีการเหล่านี้ ทำขึ้นเพื่อเข้าใจ และดึงดูดใจเด็กให้ติดตามรายการ เพื่อให้ได้รับข่าวสาร ความบันเทิง ความรู้ และสร้างจินตนาการตามไปด้วย

รายการนิตยสารทางอากาศ (Magazine Program) หมายถึง รายการที่ประกอบไปด้วยหลายรูปแบบของการนำเสนอและเนื้อหาสาระ หรืออาจมีรูปแบบของการนำเสนอและเนื้อหาสาระเดียว แต่แบ่งการนำเสนอรายการเป็นช่วง ๆ หลักสำคัญของรายการประเภทนี้คือจะต้องมีการเชื่อมโยงเรื่องราวที่แตกต่างกันให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมีเอกภาพ (Unity) โดยส่วนใหญ่รายการนิตยสารทางอากาศจะมีพิธีกรทำหน้าที่เชื่อมโยงรายการแต่ละช่วงให้ผสมกลมกลืนกัน ส่วนเนื้อหาของรายการนั้นจะเป็นอะไรก็ได้ แล้วแต่วัตถุประสงค์ของการผลิตรายการ (สุโรทัยธรรมมาธิราช, 2530)

รายการข่าว (News) หมายถึง รายการที่มีการรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง มีการนำเสนอลักษณะการบรรยายสลับการสัมภาษณ์

รายการเกมโชว์ (Gameshow) หมายถึง รายการที่จัดให้มีการแข่งขันระหว่างกลุ่มของผู้ร่วมรายการ โดยมีผู้ดำเนินรายการทำหน้าที่ควบคุมให้การแข่งขันนั้นดำเนินไปตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่วางไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว

การเล่านิทาน/ละคร เป็นรายการที่จัดให้มีการแสดงโดยมีการสมมติให้ผู้แสดงเป็นตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง โดยออกมาแสดงท่าทางและพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในเนื้อเรื่อง หรือหากไม่มีผู้แสดงซึ่งเป็นมนุษย์ ก็อาจเล่าเรื่องโดยใช้นุ่นกระบอกหรือตุ๊กตารูปร่างต่าง ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก

การสนทนาพูดคุยหรือการบรรยาย เป็นรายการที่มีบุคคลซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการมาปรากฏตัวพูดคุยกับเด็ก อาจมีจำนวน 1 คน หรือ 2 คน หรือมากกว่านั้นก็ได้

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกาย หมายถึง เนื้อหาที่ผู้แสดงหรือผู้ร่วมรายการมีการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หรือเนื้อหาจากบทสนทนา หรือบทบรรยาย หรือบทเพลงที่มีการออกก่าลังกาย

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญา หมายถึง เนื้อหาที่มีการให้สาระความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ผ่านทางบทสนทนา การบรรยาย เพลง หรือเนื้อหาที่มีการถาม-ตอบในเรื่องราวความรู้ต่าง ๆ

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ หมายถึง เนื้อหาที่มีการแนะนำแนวทางปฏิบัติโดยผ่านทางบทสนทนา การบรรยาย เพลง

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคม หมายถึง เนื้อหาที่แสดงถึงการรวมกลุ่มความร่วมมือ ความเสียสละแก่บุคคลอื่นในสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็ก จะทำให้ทราบว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ในปัจจุบัน ใต้นำเสนอเนื้อหาเน้นหนักไปยังพัฒนาการในด้านใดบ้าง ผลที่ได้นี้จะสะท้อนกลับไปยังผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เพื่อนำไปปรับปรุงรายการให้มีเนื้อหาที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในทุก ๆ ด้าน

2. งานวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐและเอกชนในการวางแผนการพัฒนาเด็กผ่านทางสื่อโทรทัศน์ และจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจค้นคว้าข้อมูลทางด้านรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กด้วย

3. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำหรับผู้ปกครอง ในการที่จะแนะนำให้เด็กเลือกดูรายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมและเอื้อต่อพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของเด็กเอง